

Makale Türü: Araştırma Makalesi

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN AKADEMİK ÖZ-YETERLİK ALGISI VE AKADEMİK ERTELEME DAVRANIŞI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Şule AY¹, Fatma Zehra ARSLAN², İbrahim ADIGÜZEL³, Kübra ÇOBAN⁴

Öz

Bu çalışmada lise öğrencilerinin akademik öz yeterlik algılarının ve akademik erteleme davranışlarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve öğrenim görülen farklı okullara göre değişip değişmediği ve bu iki değişken arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın katılımcıları, Düzce’de okuyan 326 lise öğrencisidir. Tekil ve ilişkisel tarama modellerinin kullanıldığı betimsel nitelikteki bu çalışmada veriler “Akademik Öz Yeterlik Ölçeği” ve “Akademik Erteleme Ölçeği” ile toplanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre lise öğrencilerinin akademik öz yeterlik algıları cinsiyet, sınıf düzeyi ve öğrenim görülen farklı okullara göre değişmemektedir. Akademik erteleme davranışları ise cinsiyet değişkenine göre değişmekte; kadınların erkeklere oranla akademik erteleme davranışının daha fazla olduğu tespit edilmektedir. Öğrencilerin akademik öz yeterlikleri akademik erteleme davranışları arasında ilişki anlamlı düzeyde bulunmamıştır. Ancak akademik öz yeterliğin alt boyutu olan akademik planlama algılarıyla akademik erteleme davranışları arasında negatif yönlü yüksek; akademik çaba ile pozitif yönlü yüksek bir ilişki vardır.

Anahtar Kelimeler: Akademik öz yeterlik, akademik erteleme davranışı, akademik erteleme ve akademik öz yeterlik arasındaki ilişki

THE RELATIONSHIP BETWEEN PERCEIVED ACADEMIC SELF-EFFICACY AND ACADEMIC PROCRASTINATION BEHAVIOR OF HIGH SCHOOL STUDENTS

Abstract

This study investigated whether the perceived academic self-efficacy levels and academic procrastination behaviors of high school students differed by gender, grade level and school type and examined the relationship between these two variables. The participants of the research were 326 high school students in Düzce. In this descriptive study using singular and relational survey models, the data were collected with “Academic Self-Efficacy Scale” and “Academic Procrastination Scale”. The study findings showed that students’ perceived academic self-efficacy levels did not differ by gender, grade level and type of their schools. Their academic procrastination behaviors differed by gender; it was found that the female participants had higher procrastination behaviors than the male participants. The relationship between students’ perceived academic self-efficacy and academic procrastination was not found to be significant. However, there was a negative high-level relationship between the perceived academic planning subscale of academic self-efficacy and the academic procrastination behaviors and a positive high-level relationship between perceived academic planning and academic procrastination behaviors.

Key Words: Academic self-efficacy, academic procrastination behavior, relationship between academic self-efficacy and academic procrastination.

1. Giriş

Bireylerin güdülenmelerinde, akademik iş ve görevleri yerine getirmelerinde, beklentileri doğrultusunda ilerleyebilmelerinde öz yeterlik algısı önemli bir yere sahiptir (Korkmaz, 2004). Bireylerin sahip olduğu öz yeterlik algısı öğrenme yaşantılarında yer alan görev ve aktivitelere istekle katılmalarını, daha fazla emek harcamalarını ve karşılaşılan güç durumlarda farklı çözüm

¹ Dr. Öğr. Üyesi Düzce Üni. Eğitim Fak. suleay@duzce.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9505-5105.

² Lisans Öğrencisi, Düzce Üni. Eğitim Fak. fz_arслан@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-9958-4987.

³ Lisans Öğrencisi, Düzce Üni. Eğitim Fak. udimem4@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4252-4844.

⁴ Lisans Öğrencisi, Düzce Üni. Eğitim Fak. kubracobann96@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8190-9651.

Bu Yavına Atıfta Bulunmak İçin: Ay, Ş, Arslan, F.Z., Adıgüzel, İ. ve Çoban K. (2019), Lise Öğrencilerinin Akademik Öz-Yeterlik Algısı ve Akademik Erteleme Davranışı Arasındaki İlişki, *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 116-126.

yolları üretebilmelerini sağlamaktadır (Öncü, 2012). Öz yeterlik, bireylerin sahip oldukları bilgi ve becerileri amaçları doğrultusunda kullanabileceklerine yönelik inançlarıdır (Ekici, 2009). Sosyal öğrenme kuramının önemli kavramlarından biri olan öz yeterlik inancı, bireylerin belli bir performans düzeyine ulaşabilmek için gerekli olan davranış biçimlerini yerine getirebilme yeterliğine göre ortaya koydukları öznel hükümlerdir (Senemoğlu, 2009). Başka bir deyişle akademik öz yeterlik, bir öğrencinin akademik bir görevi başarıyla tamamlayabilmek için sahip olduğu beceri ve yeteneklerine dair olan inancıdır (Zimmerman,1995'den akt. Günhan ve Başer, 2007). Öz yeterlik inancı bireylerin davranışlarını yerine getirmesinde önemli bir faktördür. Bireyin seçimlerini, yaptığı işlerde başarılı olma enerjilerini, olaylar karşısındaki kaygı seviyelerini (Işıksal ve Aşkar, 2003), ne kadar çaba sarf ettiklerini, uyarıcılara tepki verme düzeyini (Bıkmaz, 2004), engel ve başarısızlık gibi durumlarda ne kadar direnebildiklerini, zorluklar karşısındaki mücadele kapasitelerini, sorumlulukları yerine getirmede çaba ve motivasyonunu (Bandura,1986'dan akt. Kandemir ve Özbay, 2012) etkilemektedir. Olumlu öz yeterlik inancı bireyi motive eder, görev ve sorumluluklar karşısında görev almaya yönlendirir ve sonucunda çabalamaya yönelik güdülerken; olumsuz öz yeterlik inancı kişinin başkaları tarafından yönlendirilmeye açık olmasına ya da görevlerini tamamlamadan bırakmasına neden olur (Yılmaz, Gürçay ve Ekici 2007).

Benzer özellikler akademik öz yeterlik için de ifade edilmektedir. Akademik öz yeterliğin öğrencilerin ders çalışma, sınavlara hazırlanma, ödev yapma, sorumluluk alma, derse aktif katılım, grupla çalışma, görevlerini yerine getirme davranışları üzerinde etkili olduğu; akademik erteleme, öğrenme başarı yönelimleri gibi öğrenciyi akademik başarıya taşıyabilecek önemli değişkenleri etkilediği (Kandemir, 2010) belirtilmektedir. Akademik öz yeterlik algısı düşük olan bireyler sorumluluk almaktan kaçmakta, karşılaştıkları zor durumlarda çabuk pes etmekte, sabırsız davranmakta, daha az çaba sarf etmekte, başarısızlık yaşamaya ve kendi yeteneklerini sorgulamaya başlamaktadır (Güngör ve Özbay, 2008).

Düşük öz yeterlik akademik erteleme davranışını da ortaya çıkarabilmektedir. Öğrenmeye odaklanılan süreçte kişisel nedenler, kişinin yetenek ve çabaları üzerindeki sonuçlardan beklentileri, başarı için kişinin kendinden beklentileri öğrencinin erteleme davranışına neden olmaktadır (Saaler ve Buley, 1999'dan akt. Aydoğan ve Özbay, 2012).

Akademik erteleme davranışı, genel anlamda akademik görevleri içermekte ve akademik işlerin kaygı yaşayana kadar yerine getirilmemesi, geciktirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Aydoğan, 2008). Akademik erteleme davranışı sonucu ortaya çıkan bazı sorunlar; devamsızlık yapma hatta okulu bırakma, verilen sorumlulukları yerine getirmeme, iş ve görev almaktan kaçınma, görevleri grup arkadaşlarına yıkma şeklinde olabilmektedir. Erteleme davranışı sonucunda öğrenciler derslerinde beklenen başarıyı gösterememekte, okuldan, derslerden ve öğretmenlerden soğuyabilmekte ve aile içerisinde de problem yaşayabilmektedir. Erteleme davranışı sonucu elde edilen kısa süreli rahatlama uzun vadede stres durumuna (Yorulmaz, 2003) yol açmaktadır. Stres durumunun ise öğrenilmiş çaresizliği, çabalamamayı, düşük kendine güven duygusunu, düşük öz yeterlik algısı gibi çeşitli psikolojik sorunları beraberinde getirebildiği (Bıkmaz, 2004) bilinmektedir. Akademik erteleme davranışı gösteren öğrenciler benlik saygılarını tehdit eden görevlerden kaçınmakta, bu durum öğrencilerin akademik öz yeterlik algıları üzerinde etkiye sahip olabilmektedir (Çakıcı, 2003; Berber Çelik ve Odacı, 2015; Akbay ve Gizir, 2010).

Bu bağlamda araştırmanın amacı Lise düzeyindeki öğrencilerin akademik öz yeterlik algıları ve akademik erteleme davranışlarını ve bunlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bu nedenle şu alt problemler araştırılmaktadır:

- Lise öğrencilerinin akademik öz yeterlik algıları toplam test ve alt boyutlarda cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- Lise öğrencilerinin akademik öz yeterlik algıları toplam test ve alt boyutlarda sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

- Lise öğrencilerinin akademik öz yeterlik algıları toplam test ve alt boyutlarda öğrenim görülen farklı okullara göre farklılaşmakta mıdır?
- Lise öğrencilerinin akademik erteleme davranışları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- Lise öğrencilerinin akademik erteleme davranışları sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?
- Lise öğrencilerinin akademik erteleme davranışları öğrenim görülen farklı okullara göre farklılaşmakta mıdır?
- Akademik öz yeterlik algısı ve alt boyutları ile akademik erteleme davranışı arasındaki ilişki nasıldır?

Bu çalışma, öğrencilerin akademik öz yeterlik algılarının belirlenmesi ve akademik erteleme davranışı ile ilişkisinin ortaya konulması, bu davranışların etkilerinin incelenerek gerekli eğitimsel ve rehberlik çalışmalarının yürütülmesi açısından önem arz etmektedir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma var olan bir durumu var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçladığından betimsel bir araştırma olup tarama modeli (Karasar, 1998) kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma, iki ve daha çok sayıda değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçladığından ilişkisel tarama modelindedir.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Düzce'nin merkez ilçesindeki Genel Anadolu Lisesi (Turgut Özal Anadolu Lisesi, Arsal Anadolu Lisesi, Cumhuriyet Anadolu Lisesi, 15 Temmuz Anadolu Lisesi, Farabi Anadolu Lisesi ve Atatürk Anadolu Lisesi) öğrencileri oluşturmaktadır. Bu liselerden tabakalı örnekleme tekniği ile örneklem seçilmiştir. Örnekleme belirlemek için bu okullara girişte dikkate alınan TEOG puanları sıralanmış ve okullar yüksek, orta ve düşük puana sahip olacak şekilde sınıflanmıştır. Puan sıralamasında evreni yansıtabilecek, örnekleme hatasını azaltabilecek (Karasar, 1998) yüksek, orta ve düşük puanlara sahip Anadolu Liselerinden şehrin farklı konumlarda yer alan birer lise seçilmiştir. Bu liselerin her birinin her sınıf düzeyinden öğrenci sayısının yüzde 15'i oranında öğrenciye ulaşılması planlanmıştır. Kullanılan bu örnekleme tekniğiyle evrendeki her tabakanın örnekleme de eşit oranda temsil edilmesi amaçlanmıştır. Sınıflardan örnekleme alınan öğrenciler ise tesadüfi örnekleme ile rasgele belirlenmiştir. Bu okullardaki sınıflardan ulaşılan öğrenci sayıları Tablo 1'de örneklem sütununda verilmiştir.

Tablo-1: Evren örneklem

	Turgut Özal Anadolu Lisesi		Cumhuriyet Anadolu Lisesi		Farabi Anadolu Lisesi		Toplam Evren	Toplam Örneklem	
	Öğrenci Sayısı	Ulaşılan Öğrenci Sayısı	Öğrenci Sayısı	Ulaşılan Öğrenci Sayısı	Öğrenci Sayısı	Ulaşılan Öğrenci Sayısı		f	%
9. sınıf	170	26	199	30	169	26	538	82	22,9
10. sınıf	182	28	228	35	169	26	579	89	24,9
11. sınıf	180	27	237	36	240	36	657	99	27,6
12. sınıf	165	25	206	31	212	32	583	88	24,6
							Toplam	2.357	358 100

Tablo 1'e göre örneklemdaki öğrenci sayısı 358'dir. Öğrencilerin %27,6'sı 11. Sınıf; %24,9'u 10. Sınıf; %24,6'sı 12. Sınıf ve %22,9'u 9. Sınıf öğrencisidir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğrencilerin akademik öz yeterlik algılarını belirleyebilmek için "Akademik Öz Yeterlik Ölçeği(AÖYÖ)", öğrencilerin akademik erteleme davranışlarını belirlemek için "Akademik Erteleme Ölçeği (AEÖ)" ölçekleri geliştirenlerden izin alınarak kullanılmıştır.

Akademik Öz Yeterlik Ölçeği (AÖYÖ)

1981 yılında Jerusalem ve Schwarzer (1992) tarafından geliştirilen akademik öz yeterlik ölçeğinin Türkçe'ye uyarlaması Kandemir (2010) tarafından yapılmıştır. AÖYÖ, 19 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçekte yer alan ifadelere verilen tepkiler "Kesinlikle Katılmıyorum - Kesinlikle Katılıyorum" arasında Likert tipinde ve 1-5 arası değerle derecelendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 95, en düşük puan 19'dur. Ölçekten elde edilen yüksek puanlar, akademik öz yeterlik inancının yüksek olduğunu göstermektedir. AÖYÖ' nün yapı geçerliğinin belirlenmesi amacıyla farklı sınıf düzeylerinden 243 kadın ve 225 erkek olmak üzere toplam 468 üniversite öğrencisi üzerinde ön uygulaması yapılmış, açımlayıcı faktör analizi (AFA) aşamasında öncelikle verilerin faktör analizine uygunluğu için Kaiser Mayer Olkin (KMO) ve Barlett testi sonuçları incelenmiştir. KMO katsayısının .93 olduğu ve Barlett testi sonucunun ($\chi^2=3810.52$, $p<0.001$) anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Temel bileşenler analizi (TBA) ve dik döndürme (varimax) işlemi yapılmış, ölçeğin üç faktörlü bir yapıya sahip olduğu bulunmuştur. Bu faktörler; "Akademik Sorunlarla Başa Çıkma"; "Akademik Çaba", "Akademik Planlama"dır. Açıklanan toplam varyans 55.891; her faktör için sırasıyla 27.739, 14.529 ve 13.622'dir. Birinci faktörde 11 madde (m6, m7, m8, m9, m10, m14, m15, m16, m17, m18, m19) yer almıştır. Bu boyutta yer alan maddelerin faktör yük değerleri .54 ile .78 arasında değişmektedir; ikinci faktörde 4 madde (m1, m3, m4, m5) yer almıştır. Bu boyutta yer alan maddelerin faktör yük değerleri .59 ile .78 arasında değişmektedir; üçüncü faktörde ise 4 madde (m2, m11, m12, m13) yer almıştır. Bu boyutta yer alan maddelerin faktör yük değerleri .66 ile .78 arasında değişmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile hem maddelerin temsil güçleri araştırılmış, hem de alt boyutların birbirleri arasındaki ilişkileri değerlendirilmiştir. DFA sonucunda elde edilen uyum indeksleri incelenmiş, Ki Kare değeri (χ^2) 557.76 ve serbestlik derecesi 149 bulunmuştur. Ki Karenin serbestlik dercesine bölümü (χ^2/sd) 3.74'tür. Bu değer 5'ten küçük olması üç faktörlü yapının iyi uyum değerlerine sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte diğer uyum göstergeleri de incelenmiştir. Buna göre GFI=.89, RMSEA=.077, NFI=.96, RMR=.056, S-RMR=.056, CFI=.97 ve AGFI= .86'dır. Bu değerler ölçeğin iyi bir uyum değerlerine sahip olduğunu göstermektedir. DFA' ya ek olarak, ölçekten elde edilen puanların ne derece güvenilir olduğunu değerlendirmek için madde analizine dayalı olarak hesaplanan Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları sırasıyla alt boyutlar ve toplam test için .90; .78; .77 ve .92 bulunmuştur. Her bir boyuta ilişkin madde toplam korelasyonları .36 ile .67 arasında değişmektedir (Kandemir, 2010).

Akademik Erteleme Ölçeği (AEÖ)

"Akademik Erteleme Ölçeği" Çakıcı (2003) tarafından geliştirilmiştir. AEÖ, öğrencilerin öğrenim yaşantılarında yapmakla sorumlu oldukları görevleri içeren (ders çalışma, sınavlara hazırlanma, proje hazırlama gibi) 12 olumsuz, 7 olumlu olmak üzere 19 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçekte yer alan ifadelere verilen tepkiler "Beni Hiç Yansıtmıyor - Beni Tamamen Yansıtmıyor" şeklinde beş basamaklı Likert tipinde ve 1-5 arası değerle derecelendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 95, en düşük puan 19'dur. Ölçekten elde edilen yüksek puanlar, akademik erteleme davranışının olduğunu göstermektedir. Akademik erteleme ölçeğinin Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı .92 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Birinci Faktörü için hesaplanan Cronbach alpha katsayısı .89, İkinci Faktörü için hesaplanan Cronbach alpha katsayısı .84'dür. Ölçeğin birinci faktörünün döndürme öncesi açıkladığı varyansın %37,350, döndürmeler sonrası

açıkladığı varyansın da 41,884 olması ölçeğin tek boyutlu olarak da kullanılabilmesine işaret etmektedir. Bu nedenle araştırmada AEÖ tek boyutlu olarak kullanılmıştır. Spearman Brown iki yarım test güvenilirliği, 10 maddelik birinci yarım test için .87; 9 maddelik ikinci yarım test için .86 olmak üzere toplam .85 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin 65 lise öğrencisine on yedi gün ara ile uygulanmasından hesaplanan test-tekrar korelasyon katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 1.Faktör için .80 , 2.Faktör için .82 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak, geliştirilen AEÖ geçerli ve güvenilir bir ölçektir (Çakıcı, 2003).

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Öncelikle araştırmanın gerçekleştirileceği okullarda gerekli izinler alınmıştır. Öğrencilerin akademik öz yeterlik algılarını belirlemek için AÖYÖ, akademik erteleme davranışlarını belirlemek içinse AEÖ kullanılmıştır. 13.04.2018 ile 30.04.2018 tarihleri arasında Tablo 1’de belirtilen sayıda öğrenciye ölçekler çoğaltılarak uygulanmıştır. Veri toplanan 358 kişilik örnekleme grubundan ölçeklere yanlı işaretleme yapılanlar (hep olumlu ya da hep olumsuz), orta yol cevap verilenler ve boş bırakılan maddelerin bulunduğu ölçekler çıkarıldığında örnekleme 326 öğrenci yer almıştır.

Kullanılan ölçeklerin ve her bir maddesinin güvenilirliğinin belirlenmesi için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Akademik öz yeterlik ölçeğinin Cronbach’s alfa katsayısı .88 olarak, Akademik erteleme ölçeğinin Cronbach’s alfa katsayısı ise .75 olarak bulunmuştur. Bu değerler kullanılan ölçeklerin hatalardan yüksek oranda arınık olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada verilerin dağılımı normal ve $n > 30$ olduğundan verilerin analizinde parametrik testlerden faydalanılmıştır. Okul türü ve sınıf düzeyi değişkenleriyle ilgili veriler için varyans (Oneway ANOVA) analizi, cinsiyete göre dağılım için bağımsız gruplar t-testi kullanılmıştır. Akademik öz yeterlik ile alt boyutları ve akademik erteleme ölçeklerinden elde edilen puanların karşılaştırılması için Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Veriler SPSS 20.0 paket programında analiz edilmiştir.

3. Bulgular

“Lise öğrencilerinin akademik öz yeterlik algıları toplam test ve alt boyutlarında cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” sorusunu yanıtlamak üzere akademik öz yeterlik ve alt boyutlarından elde edilen veriler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo-2: Akademik öz yeterlik ve alt boyutlarından elde edilen puanlar

Değişkenler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Akademik Sorunlarla Başa çıkma	Erkek	170	34.16	9.34	318	.702	.48
	Kadın	155	34.90	9.60			
Akademik çaba	Erkek	170	13.80	3.49	321	1.33	.184
	Kadın	155	14.31	3.39			
Akademik Planlama	Erkek	170	11.92	3.49	318	.752	.45
	Kadın	155	12.22	3.60			
Akademik öz yeterlik	Erkek	170	59.90	14.78	321	.950	.34
	Kadın	155	61.44	14.48			

Tablo 2’deki veriler incelendiğinde akademik öz yeterlik algısının kadınlarda ($\bar{X}=61.44$) erkeklere ($\bar{X}=59.90$) oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Alt boyutlar incelendiğinde de kadınların ($\bar{X}=34.90$; $\bar{X}=14.31$; $\bar{X}=12.22$) erkeklere ($\bar{X}=34.16$; $\bar{X}=13.80$; $\bar{X}=11.92$) oranla akademik öz yeterliğin alt boyutlarında daha yüksek algılara sahip olduğu tespit edilmektedir. Ancak bu farklılığın anlamlılığı incelendiğinde akademik sorunlarla başa çıkma ($t_{(318)} = .702$; $p>.05$), akademik çaba ($t_{(321)} = 1.33$; $p>.05$), akademik planlama ($t_{(318)} = .752$; $p>.05$) ve akademik öz yeterlik ($t_{(321)} = .950$; $p>.05$) puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Cinsiyete göre akademik öz yeterlik algılarının farklılık göstermediği söylenebilir.

“Lise öğrencilerinin akademik öz yeterlik algıları toplam test ve alt boyutlarda sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusunu yanıtlamak için yapılan varyans analizi (Oneway ANOVA) sonuçları incelenmiş, akademik öz yeterlik algısının sınıf düzeylerine göre değişimi Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo-3: Akademik öz yeterlik algısının sınıf düzeyine göre değişimi

Değişkenler	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark
Akademik Sorunlarla Başa çıkma	Gruplararası	400.35	3	133.452	1.50	.214	Yok
	Grup içi	28620.7	322	88.88			
	Toplam	29021.12	325				
Akademik Çaba	Gruplararası	63.996	3	21.332	1.80	.146	
	Grup içi	3799.01	322	11.798			
	Toplam	3863.00	325				
Akademik Planlama	Gruplararası	24.584	3	8.195	.65	.583	
	Grup içi	4058.49	322	12.604			
	Toplam	4083.08	325				
Akademik Öz yeterlik	Gruplararası	910.091	3	303.364	1.42	.236	
	Grup içi	68596.46	322	213.032			
	Toplam	69506.55	325				

Tablo 3’teki veriler incelendiğinde; akademik öz yeterlik ($F_{(3-322)}=1.42$; $p>.05$) ve alt boyutları ($F_{(3-322)}=1.50$; $p>.05$, $F_{(3-322)}=1.80$; $p>.05$, $F_{(3-322)}=.65$; $p>.05$) puanlarının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Öğrencilerin akademik öz yeterliklerinin sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı söylenebilir.

“Lise öğrencilerinin akademik öz yeterlik algıları toplam test ve alt boyutlarda öğrenim görülen farklı okullara göre farklılaşmakta mıdır?” sorusunu yanıtlamak için yapılan varyans analizi

(Oneway ANOVA) sonuçları incelenmiş, akademik öz yeterlik algısının öğrenim görülen farklı okullara göre değişimi Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo-4: Akademik öz yeterlik algısının öğrenim görülen farklı okullara göre değişimi

Değişkenler	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark
Akademik Sorunlarla Başa çıkma	Gruplararası	400.35	3	133.452	1.50	.214	Yok
	Grup içi	28620.7	322	88.88			
	Toplam	29021.12	325				
Akademik Çaba	Gruplararası	63.996	3	21.332	1.80	.146	
	Grup içi	3799.01	322	11.798			
	Toplam	3863.00	325				
Akademik Planlama	Gruplararası	24.584	3	8.195	.65	.583	
	Grup içi	4058.49	322	12.604			
	Toplam	4083.08	325				
Akademik Öz yeterlik	Gruplararası	910.091	3	303.364	1.42	.236	
	Grup içi	68596.46	322	213.032			
	Toplam	69506.55	325				

Tablo 4’teki veriler incelendiğinde; akademik öz yeterlik ($F_{(2-323)}=1.06$; $p>.05$) ve alt boyutları ($F_{(2-323)}=.61$; $p>.05$, $F_{(2-323)}=1.71$; $p>.05$, $F_{(2-322)}=2.48$; $p>.05$) puanlarının öğrenim görülen farklı okullara göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Öğrencilerin akademik öz yeterliklerinin öğrenim görülen farklı okullara göre farklılaşmadığı söylenebilir.

“Lise öğrencilerinin akademik erteleme davranışları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?” sorusunu yanıtlamak üzere sonuçlar incelenmiş, elde edilen veriler Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo-5: Öğrencilerin akademik erteleme davranışları düzeyi

Değişkenler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Akademik Erteleme	Erkek	170	56.19	8.16	321	2.03	.043
	Kadın	155	58.01	8.01			

Tablo 5’teki veriler incelendiğinde; kadınların akademik erteleme davranışının ($\bar{X}=58.01$) erkeklere ($\bar{X}=56.19$) oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Akademik erteleme ($t_{(321)}=2.03$;

$p < .05$) puanı cinsiyete göre bir farklılık göstermekte ve bu farkın anlamlı düzeyde olduğu bulunmaktadır. Kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre akademik erteleme davranışlarının daha fazla olduğu söylenebilir.

“Lise öğrencilerinin akademik erteleme davranışları sınıf düzeylerine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusunu yanıtlamak için yapılan varyans analizi (Oneway ANOVA) sonuçları incelenmiş, akademik erteleme davranışının sınıf düzeyine göre değişimi Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo-6: Akademik erteleme davranışının sınıf düzeyine göre değişimi

Değişkenler	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark
Akademik Erteleme	Gruplararası	262.695	3	87.565	1.33	.264	Yok
	Grup içi	21158.68	322	65.710			
	Toplam	21421.37	325				

Tablo 6’daki veriler incelendiğinde; akademik erteleme davranışı ($F_{(3-322)}=1.33$; $p > .05$) puanının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Öğrencilerin akademik erteleme davranışlarının sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı söylenebilir.

“Lise öğrencilerinin akademik erteleme davranışları öğrenim görülen farklı okullara göre farklılaşmakta mıdır?” sorusunu yanıtlamak için yapılan varyans analizi (Oneway ANOVA) sonuçları incelenmiş, akademik erteleme davranışının öğrenim görülen farklı okullara göre değişimi Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo-7: Akademik erteleme davranışının öğrenim görülen farklı okullara göre değişimi

Değişkenler	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Fark
Akademik Erteleme	Gruplararası	80.156	2	40.078	.60	.546	Yok
	Grup içi	21341.22	323	66.072			
	Toplam	21421.37	325				

Tablo 7’deki veriler incelendiğinde; akademik erteleme davranışı ($F_{(2-323)}=.60$; $p > .05$) puanının öğrenim görülen farklı okullara göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Öğrencilerin akademik erteleme davranışlarının öğrenim görülen farklı okullara göre farklılaşmadığı söylenebilir.

“Akademik öz yeterlik algısı ve alt boyutları ile akademik erteleme davranışı arasındaki ilişki nasıldır?” alt problemini yanıtlamak için yapılan Pearson Momentler Çarpımı Katsayısına göre sonuçlar incelenmiş, akademik öz yeterlik algısı ve alt boyutlarının akademik erteleme davranışı ile ilişkisi Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo-8: Akademik öz yeterlik algısı ve alt boyutları ile akademik erteleme davranışı arasındaki ilişki

	Akademik Sorunlarla Başa Çıkma	Akademik Çaba	Akademik Planlama	Akademik Öz Yeterlik
Akademik Erteleme	.004	.072	-.090	-.002

Tablo 8'e göre; akademik erteleme ile akademik çaba arasında ($r=.072$), pozitif yönde yüksek düzeyde; akademik sorunlarla başa çıkma arasında ($r=.004$) pozitif yönde çok düşük düzeyde; akademik planlama ile negatif yönde yüksek düzeyde ($r=-.090$) ve akademik öz yeterlik ile negatif yönde çok düşük düzeyde ($r=-.002$) ilişki bulunmaktadır. Öğrencilerin akademik erteleme davranışının öğrencilerin akademik planlama davranışları azaldığında arttığı ve akademik erteleme davranışı arttıkça akademik çabanın da arttığı tespit edilmektedir.

3. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada Düzce ilindeki Anadolu Lisesi öğrencilerinin akademik öz yeterlik algıları ve akademik erteleme davranışlarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve öğrenim görülen okul değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ve akademik öz yeterlik algısı ile akademik erteleme davranışı arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amaçlanmıştır.

Araştırmada, Düzce'deki Anadolu Lisesi öğrencilerinin akademik öz yeterlik algısı ve alt boyutlarından alınan puanların cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Koç ve Arslan (2017)'in ve Arslan (2017) 'in ortaokul öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada, akademik öz yeterlik algılarında kadın öğrenciler lehine; Durdukoca (2010)'nın çalışmasında ise erkek öğrenciler lehine anlamlı fark bulunmuştur. Bu çalışmada elde edilen bulgularla uyumlu sonuçlar ise Oğuz (2009); Özsüer, İnal, Uyanık ve Ergün (2011) ve Satıcı ve Can (2016) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmalarda elde edilmiştir. Alanyazın incelendiğinde bu konuda araştırmalar arasında farklı sonuçların çıktığı, cinsiyete göre akademik öz yeterlik algısının değiştiği ya da değişmediği konusunda bir yargıya eldeki bulgularla varılamayacağı söylenebilir.

Bu çalışmada elde edilen bir diğer sonuç akademik öz yeterlik ve alt boyutlarının sınıf düzeyine ve öğrenim görülen farklı okullara göre anlamlı bir farklılık göstermediğidir. Alanyazında bu çalışmayla tutarlı olmayan sonuçlara (Oğuz, 2009; Koç ve Arslan, 2017; Durdukoca, 2010) ulaşılmıştır.

Düzce Anadolu Liselerindeki öğrencilerin akademik erteleme davranışları cinsiyete göre kadınların aleyhine farklılık göstermektedir. Kadın öğrenciler erkek öğrencilere göre daha fazla akademik erteleme davranışında bulunmaktadırlar. Bu çalışmadan farklı olarak erkeklerin kadınlara göre daha fazla akademik erteleme davranışı sergiledikleri pek çok çalışmaya ulaşılmıştır (Balkıs ve Duru, 2009; Bulut, 2014; Albayrak, Yazıcı ve Reisoğlu, 2016; Aydoğan ve Özbay, 2012; Çakıcı, 2003; Kandemir, 2010; Uzun Özer, 2005). Ekşi ve Dilmaç (2010) 'ın, Karabıyık Çeri, Çavuşoğlu ve Gürol (2015)'un ve Kutlu ve Demir (2016)'in çalışmalarında ise bu çalışma ile benzer şekilde cinsiyet değişkeni açısından akademik erteleme davranışında farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada elde edilen sonuç alanyazınla uyumlu değildir. Diğer yandan diğer çalışmalar arasındaki farklı sonuçlar da akademik ertelemenin erkekler tarafından daha yoğun yaşandığını düşündürmekle birlikte cinsiyetin akademik erteleme üzerindeki etkisi konusunda net bir sonucun ortaya konulmadığını göstermektedir.

Anadolu Lisesi öğrencilerinin akademik erteleme davranışı öğrenim görülen farklı okullara ve sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark göstermemektedir. Ekşi ve Dilmaç (2010)'ın çalışmasında ise bu çalışmanın aksine öğrencilerin akademik erteleme davranışı ile sınıf düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Sınıf düzeyinin akademik erteleme davranışı üzerinde etkisinin olduğunu söylemek için daha çok çalışmaya ihtiyaç vardır.

Araştırmanın son alt problemine ilişkin olarak elde edilen sonuca göre lise öğrencilerinin akademik öz yeterlik algıları ve akademik erteleme davranışları arasında negatif yönlü bir ilişki vardır. Akademik öz yeterlik algısı düşerken akademik erteleme davranışı artmaktadır. Ancak bu ilişki çok düşük düzeydedir. En büyük ilişki akademik planlama ile akademik erteleme arasında görülen negatif yönlü ilişkidir. Akademik planlama algısı arttıkça akademik erteleme davranışı azalmaktadır. Akademik erteleme ile akademik çaba alt boyutu arasında ise pozitif yönlü yüksek ilişki bulunmuştur. Berber Çelik ve Odacı (2015) ile Akbay ve Gizir (2010) öz yeterlik inancının

akademik ertelemeyi yordadığını; Kandemir (2016) ise bunun tersine akademik öz yeterliğin ertelemenin anlamlı bir yordayıcısı olmadığını tespit etmiştir. Akbay ve Gizir (2010)'in çalışmasında akademik özyeterlik inancının kızların akademik erteleme eğilimlerine bir katkısı olmadığı da bulunmuştur. Bu konuda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

Çalışma farklı öğretim kademelerinde, farklı sosyo-ekonomik düzeylerde denenerek araştırma sonuçlarının tutarlılığı sınanıp genellenebilirliği artırılabilir ve bu şekilde akademik öz yeterlik ile akademik erteleme davranışı arasındaki ilişkinin yordanmasına katkıda bulunulabilir. Ayrıca çalışmaya öğrencilerin kişilik özellikleri, benlik saygıları, başarı amaçları, hedef yönelimleri gibi davranışlarını ölçen ölçeklere de yer verilmesi halinde araştırılan iki konunun arasında doğrudan ya da dolaylı ilişki daha iyi ortaya konulabilir.

Bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda lise öğrencilerinin öz yeterliklerinin desteklenmesi, özellikle akademik planlama becerilerinin geliştirilmesi yoluyla akademik erteleme davranışlarının azaltılmasına destek olunması önerilebilir. Okullarda yürütülecek gerek eğitimsel gerekse diğer rehberlik faaliyetlerinde öğrencilerin akademik öz yeterlik algılarının geliştirilmesi, akademik erteleme davranışı üzerindeki değişkenlerin incelenmesi üzerinde durulabilir.

Kaynakça

- Akbay, S.E. ve Gizir, C. A. (2010). Cinsiyete Göre Üniversite Öğrencilerinde Akademik Erteleme Davranışı: Akademik Güdülenme, Akademik Özyeterlik ve Akademik Yükleme Stillerinin Rolü. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(1),ss.60-78.
- Albayrak, E., Yazıcı, H., ve Reisoğlu, S. (2016). Üniversite Öğrencilerinde Kişilik Özellikleri, Akademik Öz-Yeterlik, Akademik Kontrol Odağı ve Akademik Erteleme. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 38, ss.90-102.
- Arslan, D. A. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Dinleme Kaygıları ve Akademik Özyeterlik İnançlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. International e-Journal of Educational Studies, 1(1), ss.12-31.
- Aydoğan, D. (2008). Akademik Erteleme Davranışlarının Benlik Saygısı, Durumluluk Kaygı ve Öz-Yeterlik İle Açıklanabilirliği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydoğan, D. ve Özbay, Y. (2012). Akademik Erteleme Davranışının Benlik Saygısı, Durumluluk Kaygı, Öz-Yeterlilik Açısından Açıklanabilirliğinin İncelenmesi. Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 2(3), ss.1-10.
- Balkıs, M. ve Duru, E. (2009). Prevalence of Academic Procrastination Behavior Among Preservice Teachers, and its Relationship with Demographic and Individual Preferences. Journal of Theory and Practice in Education, 5(1), ss.18-32.
- Berber Çelik, Ç. ve Odacı, H. (2015). Akademik Erteleme Davranışının Bazı Kişisel ve Psikolojik Değişkenlere Göre Açıklanması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30(3), ss.31-47.
- Bıkmaz, F. H. (2004). "Öz-Yeterlik İnançları". İçinde Y.Kuzgun ve D. Deryakulu (Editörler), Eğitimde Bireysel Farklılıklar. ss.289-308, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bulut, R.(2014). Sosyal Bilimler Öğretmen Adaylarının Akademik Erteleme Davranışlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Çakıcı, Ç. D. (2003). Lise ve Üniversite Öğrencilerinde Genel Erteleme ve Akademik Erteleme Davranışının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Durdukoca, Ş. F. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının akademik özyeterlik Algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi. 10,1, 10.
- Ekici, G. (2009). Biyoloji Öz-Yeterlik Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. Kastamonu Eğitim Dergisi, 17(1), ss.111-124.

- Ekşi, H., ve Dilmaç, B. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Genel Erteleme, Karar Vermeyi Erteleme ve Akademik Erteleme Düzeylerinin Sürekli Kaygı Açısından İncelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), ss. 433-450.
- Güngör, H. ve Özbay, Y. (2008). Evlilikte Yetkinlik Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), ss.79-93.
- Günhan-Cantürk, B. ve Başer, N. (2007). Geometriye Yönelik Öz-yeterlik Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, ss.68-76.
- Işıksal, M. ve Aşkar, P. (2003). İlköğretim Öğrencileri İçin Matematik ve Bilgisayar Öz-Yeterlik Algısı Ölçekleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(25), ss.109-118.
- Kandemir, M. (2010). Akademik Erteleme Davranışını Açıklayıcı Bir Model. *Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*
- Kandemir, M. (2016). Akademik Erteleme Davranışını Açıklayıcı Bir Model. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 4 (3), ss.51-72.
- Kandemir, M. ve Özbay Y. (2012). Akademik Özyeterlik Ölçeği (AÖYÖ) :Geçerlik Güvenirlilik Çalışması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 201-214.
- Karabıyık Çeri, B., Çavuşoğlu, C. ve Gürol, M. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Akademik Erteleme Düzeylerinin İncelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studis*, 34, ss.385-394.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- Koç, C. ve Arslan, A. (2017). Ortaokul Öğrencilerinin Akademik Öz Yeterlik Algıları ve Okuma Stratejileri Bilişüstü Farkındalıkları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), ss.745-778.
- Korkmaz, İ. (2004), “Sosyal Öğrenme Kuramı”, İçinde B. Yeşilyaprak (Editör), *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, 7. Baskı, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kutlu, M ve Demir, Y. (2016). Ergenlerdeki Akademik Erteleme Davranışının İncelenmesi. *Hedefe Doğru İnsan Psikolojik Danışma ve Rehberlik II Sempozyumu*, Samsun.
- Öncü, H. (2012). Akademik Özyeterlik Ölçeğinin Türkçe’ye Uyarlanması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1).
- Özsüer, S., İnal, G., Uyanık, Ö ve Ergün, M. (2011). Afyon Kocatepe Üniversitesinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Akademik Özyeterlik İnanç Düzeylerinin İncelenmesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 113-125.
- Satici, S.A. ve Can, G. (2016). Investigating Academic Self-efficacy of University Students in Terms of Socio-Demographic Variable, *Universal Journal of Educational Research*, 4(8), 1874-1880.
- Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*. Geliştirilmiş 15. baskı. Ankara: Pegem A Akademi.
- Uzun Özer, B. (2005). Academic Procrastination: Prevalence, Self-Reported Reasons, Gender Difference and it's Relation with Academic Achievement. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.*
- Yılmaz, M., Gürçay, D. ve Ekici, G. (2007). Akademik Özyeterlik Ölçeğinin Türkçe’ye Uyarlanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, ss.253-259.
- Yorulmaz, A. (2003). Erteleme Davranışının Çeşitli Psikolojik Değişkenler Açısından İncelenmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*